

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Szamosújvár képviselői a koronázási országgyűlésen.

Nagy idők hazafias küzdelmeinek tevékeny résztvevő tanúja volt a magyar nemzet közelmúltjának legfontosabb korszakaiban ama két érdemteljes férfiú, kiknek arczképeit e folyóirat jelen füzetének élén veszi a szives olvasó.

Minketten már 1848—49-ben bevésték a hon legjobbjai körében tisztelettel említett neveiket a nemzeti lét korszak-alkotó újjászületésének maradandó évkönyvébe.

És midőn — évek múlva — egy szomorú korszak letüntével a nemzet és királya feledve a múlt gyász emlékeit, az 1867-iki, ősi fénynyel megült koronázásban szentesíték őszinte kiegyezésüket, — e két jeles férfiút újra ott találjuk az ünneplő ország szívében, — oldalán a »haza bölcsének;« méltólag képviselve a hű magyar várost, melyet a Szamos völgyén két század előtt örmény menekültek alkottak...

Lássuk tehát rövid életrajzát mindkét jelesünknek, kiket az együtt vívott alkotmányküzdelmek és a régi barátság kettős köteléke fűzött egymáshoz!...

Gajzágó Salamon, a magyar királyi állami számvevőszék nagydíjazott elnöke, erdélyi örmény polgári családból származott; atyja Gajzágó Lukács és anyja Gál Terézia volt. A jómódú szülők az ősi anyavárosból: Szamosújvárról Túrászóra, a mai Jász-Nagy-Kún-Szolnok megyébe költöztek 1815-ben. Itt született Salamon fiok is 1830. február 2-án. A derék földbirtokos családját a Gondviselés tizenhatsz gyermekkel áldotta meg, kik közül ma már csak haton vannak életben; köztük négy férfi- és két nőtestvér.

Gajzágó Salamon a népiskola osztályait Szamosújvárt tanulta a közoktatás terén oly sok érdemet szerzett jeles néptanítóknak: Gábrus Zachar vezetése mellett. Már kora gyermek-éveiben kitűnt tehetsége és élénk felfogása; a gymnasiumot Szolnokon és Pesten, a jogot pedig Pozsonyban tanulta. A kitűnő tanuló kedvence volt tanárainak, kik közül különösen Horváth István nagy befolyást gyakorolt reá történelmi előadásával.

Alig került ki az iskola falai közül, máris ott találjuk Magyarországon legelső közlekedési minisztere: gróf Széchenyi István oldala mellett; patvarista volt a »legnagyobb magyar« mellett, ki a tehetséges ifjút sok jeles tulajdonaiért kiváló figyelmére méltatta. De nem maradt meg sokáig a működési körben; mert kiütvén a szabadságharc, a lelkesült ifjú, ki Pesten az új költői nemzedék ünnepeltjei — Petőfi, Jókai, és társaik — körében forgott: csakhamar azok közé lépett, kik a haza védelmére fegyverhez nyultak: honvéd lett. A Zrínyi honvéd zászlóaljba állott. Az új pályán, nem sok idő múlva, hadnagyságig vitte fel és az alföldön több csatában részt vett; azonban a móri útközetben — mint hadi fogoly — az ellenség kezébe került. A legnagyobb aggodalmak közt kérdezősködött felőle a szomorú rokonság csata után Perczel Mór tábornoknál. Mire azt a választ nyerte: »Elesni nem esett el, mert nem találtak meg a holtak között.« — Gyalog vitték Bécsbe, innen vasúton Königreczbe, hol ifjú kora daczára nagy lélekkel viselte honáért a börtön sanyarúságait. Itt volt 1849. október végeig.

Kiszabadulása után más téren kezdett működni. Tollat fogott a kard helyett, és Sali Bánk név alatt csinos szépirodalmi dolgozatokat írt a lapok számára. Czikkeit a közönség figyelemmel olvasta. A Nagy Ignác által szerkesztett »Hölgyfutár« is nem egy dolgozatát adta közre. — »Békessy« című szomorújátékát, mely 1855-ben 60 darab arannyal jutalmaztatott, nemcsak Kolozsvárt, hanem Pesten is előadták; s az mindkét helyen széleskörű érdeklődést és kedvező hatást keltett. Van még két szomorújátéka — kéziratban; az egyiknek »More« és a másikkal »Majláth Margit« címet adott. Figyelmet keltettek a mellett publicistai jelentékeny és nem mindennapi tehetséggel írott dolgozatai is.

Gyakran ellátogatott Szamosújvárra rokonai és ismerősei körébe, kikkel folyton fentartotta a szívélyes összeköttetést. 1853-ban házasodott meg: br. Thoroczkai János özvegyét, született Matskássy Katalint vette nőül; azután, a közel fekvő Néma faluban, Szolnok-Doboka megyében telepedett le, hol a gazdaság, irodalom és politikai tanulmány képezte rendes foglalkozását. Itt született leánya is: Lukács Bélának, a közlekedésügyi ministerium jeles, fiatal államtitkárának neje.

Barátságos házának falai gyakran látták együtt a megye értelmiségét.

1861-ben, midőn az alkotmány hajnala derengeni kezdett, Belsőszolnok megye a főjegyzői tollat az ő kezébe adta. Hivatali állásában büszkesége volt a megyének, s az abban nemcsak tollal, de az ékesszólás hatalmával is fényesen tűntette ki tehetségeit. A politikai viszonyok változtával, a provisorium alatt, az alkotmány iránti hűségénél fogva nem akart tovább szolgálni; tisztársaival együtt lemondott hivataláról és visszavonult a magán-életbe.

1863-ban Szamosújvár egyik képviselőjévé választotta a nagyszombati tartománygyűlésre; de ez az alkotmányos érzelmű férfiú, ki ifjan oly terhes fogságot szenvedett a házáért, a többi magyar képviselővel együtt ismételt megválasztás után sem ment be a törvénytelen gyűlésbe. Az utolsó kolozsvári (1865) és a pesti közös országgyűlésen is (1866—1870) míg t. i. az országgyűlés és a király együttes

bizalma folytán jelenlegi magas állására emeltetett, — dicsőséggel képviselte Szamosújvár városát. Nemcsak az osztályok- és bizottságokban — nevezetesen a zárszámadási bizottságban, hol a rendkívüli terhes munkára vállalkozott bizottsági tagokat akkoriban »a hét bátor férfiúnak« neveztek el, — dolgozott szorgalmasan, hanem az országgyűlési tárgyalásokban is élénk részt vett. Hatásosan, ünnepies modorban beszélt; remek szónoklatait mindenkor nagy figyelemmel hallgatták.

Alig hogy a tudós Dózsa Elek, a képviselőház alelnöke elhunyt. kinek koporsója felett ő mondott szép emlékszószédet (1866-ban), máris képviselőtársainak bizalma őt, az addig viselt és sikerrel betöltött házjegyzői állásából a Háznak üresedésbe jött alelnöki helyére emelte, mely állásában minden párt-árnyalat becsülését vivta ki. A »Vasárnapi Ujság« (1869) ezeket írja róla: »Higgadság, pártatlanság, erély, helyes és tiszta felfogás, gyors feltalálás különböztetik meg. Nem veszi el a tanácskozás fonalát soha, sem fejét a zavarban, sem bátorságát a zajongó tömeggel szemben s a követelődő minoritást és az elbizakodó majoritást egyaránt képes fékezni. Valljuk meg a magyar képviselőháznak olyan elnök kell, kiben minden egyéb tulajdonai felett első: az erélyesség... és ezt Gajzágóban nagy mértékben feltaláljuk.«

1867-ben Belső-Szolnok megye főbirája lett, a képviselői állásban továbbra is megmaradva, minthogy akkor még nem volt a képviselői állás összeférhetlen a hivataloskodással. Sőt nemsokára a megye leendő főispánjául emlegették Gajzágót, de ő arra nem vállalkozott.

Végre elnyerte a legnagyobb állást, mit hazánkban a bizalom nyujthat: a képviselőház 1870-ben az újonnan felállított államszámvevőszék elnökévé első helyen jelölte ki, s arra Ő Felsége által legkegyelmesebben ki is neveztetett. E kiválóan fényes helyen, s a korona tanácsosainak magas rangjában szolgálja a hazát hűségesen ma is.

1872-ben körünkben járt: meglátogatta rokonait, barátait ismerőseit. Belső-Szolnok megye ekkor volt derék tisztviselőjét tisztelete és elismerése jeléül díszkarddal tüntette ki.

Első nejét elvesztvén több évi özvegység után, néhány évvel ezelőtt másodizben nősült; a nagymíveltségű özvegy Talabér-Fluck Paulát vette nőül.

Az elnöki magas hivatal mit sem változtatott azon viszonyon, melyben Gajzágó barátaival állott. Most is a régi: szivélyes, fesztelen. Pártolja az irodalmat. Adakozó. Rokonait szereti; segít embertársain. Biztosan állíthatjuk, hogy ma is állandó érdeklődéssel viseltetik városunk iránt, — melyet annyi országgyűlésen s oly kitűnően képviselt. Szamosújvár büszke reá, hogy volt képviselője oly magas polczra emelkedett. — Még füleinkben cseng ritka szonoklatainak kellemes hangja. Lelki szemeink még most is látják a magas termetű, rokonszenves modorú férfiút, ki képviselőválasztások alkalmával s máskor is oly remek beszédekent intézett hozzánk, — a melyek egyikében az üdvözlő szónok által használt hasonlatot, hálatalt szerénységgel fordítá vissza e város tisztelő közönségére: »Önök a nap, én csak halavány hold vagyok, mely a naptól nyeri fényét!«

Gyermekeiben szamosújvári tanítója nem egyszer mondotta: »Meglátjátok, ebből az eszes fiúból idővel nagy ember lesz!«... És ime a derék tanító nem volt álproféta! Mi pedig, kik örvendező szemlélői vagyunk immár az egykori jóslat teljesültének, — őszinte szívvvel egészítjük ki azt a közohajtás szavaival: »Ad multos annos!«...

Simay Gergely királyi tanácsos, városunknak hét ízben megválasztott országgyűlési képviselője, ünnepelt és érdemteljes volt polgármestere, utóbb törvényszéki elnök s az örmény katolikus egyházmegye főgondnoka, — Szamosújvárt 1823. július hó 2-án született. Atyja Simay János, anyja Bogdánffy Veronika volt, kiknek három gyermek között ő volt egyetlen figyermekök. Már atyja egyik leg-tiszteltebb polgára volt e városnak, ki a hatvanas évek elején, az akkor még fennállott »főszónoki« állás tisztjét éven át egész odaadással viselte, a város javára önként lemondva még az állásával egybekötött illetményekről is. Elődei a város alapítása óta közel két századon át, mindig

tekintélyben állottak a polgárság előtt, — s már Mária Terézia királynő alatt 1760-ban magyar nemességgel ruháztattak fel. A Simayak voltak azok, kik még a mult század elején az újonnan keletkezett ifjú örmény város népét, a család erején és áldozatkészségéből egy maiglan is saját patronatusok alatt fentartott örmény katolikus templommal látták el, (melynek képe a család nemesi czimerében is befoglaltatik) oly időben, midőn a mai főtéri székesegyház még csak a távoli jövő méhében rejtőzött...

Simay Gergely az elemi iskolákat szülővárosában, a gymnasiumi és jogi tanfolyamot a kolozsvári lyceumban — mindenütt kiváló sikerrel — bevégezvén, Marosvásárhelyre ment, hol a királyi ítélőtáblán szerzett joggyakorlat után ugyanott az ügyvédi vizsgát is letette s onnan visszatérve, mint okleveles ügyvéd Szamosújvárt a helyi adminisztráció szolgálatában kezdte meg pályáját. Nemsokára itthon a derék Novák Mártonnak, Szamosújvár sok éven át volt érdemes főbirájának, az 1847/8-iki kolozsvári országgyűlésen volt követének tizenhat éves Ernesztin leányával lépett házasságra. Alig tölté be életének huszonötödik évét, midőn — mint az 1847/8-iki utolsó kolozsvári rendi országgyűlésen volt követi irnok, — az 1848 július 18-án tartott választás alkalmával a pesti hongyülésre képviselővé választott.

Mint a szamosújvári választókerület országos képviselője, s mint a történeti nevezetességű 1848 évi pesti közös hongyülésnek legfiatalabb tagja lépett ekként a politikai közpályára, melyen mindenkor — még a legválságosabb korszakokban és a legnehezebb politikai viszonyok között is — híven és lelkesedéssel szolgálta úgy hazája, mint választókerületének érdekeit.

Alig hogy képviselővé választottat, már ugyanazon évi áugusztus 22-én az ujonczállítási törvényjavaslat fölötti tárgyalás alkalmával megtartá első beszédét az országgyűlésen, (az akkori szokás szerint a szószékről) s föllépése a Ház által kedvezőleg fogadtatott. Később áug. 26-án interpellálta a kormányt az alvidéki hadállások iránt, melyre a ministerium nevében Deák Ferencz, az első magyar igazságügy-miniszter válaszolt. — Szeptember 19-én beszédet tartott

az úrbéri kármentesítésről szóló törvényjavaslat tárgyában, december 1-én pedig az adótörvényjavaslat fölötti tárgyalásban vett részt. De nemcsak az 1848-iki pesti, hanem az 1849-iki debreczeni folytatólagos országgyűlés tanácskozásaiban is volt része; mert az utóbbi évben április 5-én majd máj. 25-én tartott üléséről, az akkori hivatalos közlönyben olvasható tudósítások szerint — kétszer is fölszólt. Azon időben volt ugyanott utolsó találkozósa a néhány hó mulva Aradon kivégzett Kiss Ernő tábornokkal, ki Simayval neje részéről rokoni viszonyban állott. Később a Debreczenből tovább menekült országgyűlést Szegedre is elkísérte, hol az a legnagyobb bizonytalanságban tartá még üléseit, minden perczen készen állva a nemzet-tragedia utolsó felvonására, mely aztán csakhamar a végső katasztrófához vezetett.

Két út állott ekkor a mi fiatal képviselőnk előtt. Neki menni Délmagyarországból a szerb határnak, s onnan tovább a hontalanságba, vagy kitenni magát itthon az absolut hatalom előrelátható üldözésének! Az isteni Gondviselés vezette elhatározását... Erdély felé indult.

Kolozsvárt csakhamar hadi törvényszék elé állíttatott; azonban sok nehézség után szabadonbocsátását és az ellene indított eljárásnak kegyelemből való megszüntetését egy volt jogtanára eszközölte ki részére; aki — mint a hadi törvényszék tagja — az alig huszanhat éves politikai vádlottban az ő — pár év előtti — igen kedvelt, jeles tanítványát ismerte fel.

A szabadságharcz lezajlása után, midőn a politikai élet hazánkban teljesen elnémült és csupán a remény egy jobb jövő iránt élt még a hazafiak szívében, ő is, mint annyi jobbaink ama nagy idők tanúi közül, a magán-életbe vonult vissza és mezei gazdaságot folytatva, a mellett tanulmányainak s gyermekei nevelésének élve, családi otthonában élte át Magyarország nemzeti gyászának szomorú évtizedét; mialatt az országos helyzet jobbrafordulásának időnként feltűnedező előjeleit is folytonos figyelemmel kísérte.

Az 1861-évben földerült rövid hajnala a magyar alkotmányos életnek, szülővárosa polgármesteri székébe ültette a népszerű férfit, ki a honért már is annyit áldozott; azonban az országos közviszonyokban csakhamar be-

állott váratlan fordulat miatt rövid, de dicsteljes és a polgárság előtt felejthetetlen működése után ismét a magánélet csendjébe vonult vissza; mert készebb volt az élet delén, férfikora teljében, a legnemesebb hazafiság cselekvésre készítő vágyát és tett-erejét bölcsen leküzdve, újra bizonytalan időre megszakítani az élethivatásául választott közpályát, — mintsem a magyar nemzet alkotmánya ellenére kibocsátott kormány-rendeletek törvénytelen végrehajtásában közreműködjék.

1863-ban választókerületének ismételen és tüntetőleg nyilatkozott bizalmából Gajzágó Salamonnal együtt a nagy-szebeni tartománygyűlésre mandatumot nyervén, ennek ő és Gajzágó úgy tettek leghazafiasabban eleget, hogy az erdélyrészi magyar képviselőkkel egyetértőleg ők sem mentek be a törvénytelennek kijelentett tartománygyűlésbe, hanem küldetésökről lemondottak.

Az 1865-ben egybehívott kolozsvári, — valamint következő évben, a már akkor folyamatban volt pesti közös országgyűlésre Szamosújvár egyik képviselőjének — mindkét ízben a legnagyobb egyértelműséggel, egyszersmind az 1867-ik évi általános tisztújítás alkalmával polgármesterévé is újból megválasztotta.

Valamint az 1865—68-iki, úgy az erre következett 1869—72-dik évi országgyűlésen is, (mely utóbbinak ülésében azonban, az újonnan felállított szamosújvári kir. törvényszék elnökévé lett kineveztetése folytán, csak 1871. év őszéig vett részt) és általában egész képviselői pályáján a törvényhozási tárgyalásokban tevékenyen közreműködött, — az országgyűlési cyclus elején lefolyt felirati vitákban ép úgy, mint egyéb közjogi alapvető, fontos kérdésekben, melyek az újabb a kotmányos élet »mézesheteiben« oly sűrűn merültek föl. Azonkívül az osztályok- és bizottságokban is — melyekbe a Ház beválasztotta s melyek közül nevezetesen, a közjogi kiegyezés tárgyalására kiküldött úgynevezett »hatvanhetes bizottságnak« is tagja volt, — ügybuzgó lelkiismeretességgel teljesítő képviselői kötelmeit.

Midőn az országgyűlés 1868-ban a Magyarország és Erdély egyesítésének részletes szabályozásáról szóló törvényjavaslatot tárgyalta, Simay az általános vitában nagy-

szabású beszédet tartott,*) melylyel a Ház figyelmét az, az erdélyi örmény kath. egyház közjogi állásának biztosítására irányozta. Fölszólalásának eredményét megtaláljuk a magyar törvénytárban és pedig az 1868: XLIII. törvény-czik 14-ik §-ában, mely így hangzik: »Erdély mindazon törvényei, melyek az erdélyi területen és a korábban úgynevezett magyarországi részekben a bevett vallásfelekezetek, egyházak és egyházi hatóságok vallás-gyakorlati s önkormányzati szabadságát, jogegyenlőségét, egymás közötti viszonyait, s illetőleg hatáskörét biztosítják, nemcsak sértetlenül fentartatnak, hanem egyszersmind a görög- és örmény-katholikus és a keleti görög szertartású egyházakra is kiterjesztetnek.« Az eredeti törvényjavaslat szövegében az »örmény kath. egyház« nem volt fölemlítve, — s egyházunknak e törvényszakasz által biztosított jogállása, Simay hatásos és meggyőző parlamenti beszéde következtében lett becikkelyezve.

Az erdélyi összes képviselők élén ő volt előharczosa az Erdély némely részeiben, az alkotmány visszaállítása előtt behozott s azután is még egyideig fentartott út- és hidvámok eltörlésére általa megindított és keresztülvitt országgyűlési mozgalomnak is, — mely végre kitaróan folytatott küzdelem után, czélját érte és az egyes vidékeket, — többek közt a kolozsvár-szamosújvár-deés-beszterczei útvonalat is, aránytalanul terhelő vámok csakugyan eltörlöttek.

Midőn utóbb Kerkápoli pénzügyminiszter hivatalos körútját tette meg Erdélyben, Szamosújvárt is útjába ejtette, s pár órát töltött Simay vendégszerető házában. Akkor történt, hogy a miniszter, kit a házigazda Kolozsvár felé vezető útjában is elkísért, azon megjegyzést tette: »Úgy látom, errefelé az emberek mind négyes fogattal utaznak.« — »Igen, kegyelmes úram — felelé Simay — a mióta el vannak törölve — a vámok«....

Különben az állami út- és hidvámok eltörlésére irányzott kitaró és sikeres fáradozásaiért, — akkoriban Deés város közönsége is ünnepélyes elismerést szavazott Simaynak.

*) Az itt említett országgyűlési beszédet a képviselőház naplója nyomán szintén a jelen füzetben közöljük. Sz. K.

Nagynevű történetirónkkal, a dicsőült Lukácsi Kriszttal benső és bizalmas összeköttetésben állott, s róla e folyóirat lapjain is emelkedett szellemű kegyeletes emléksorokat írt. Kölcsönösen támogatták egymást a közjóra irányított nemes törekvésekben; együtt osztozva előbb a magyar nemzet gyásza fölötti hazafias részvétben, majd együtt örülve a két magyar haza »Unio«-jának megvalósulásán és a magyar alkotmánynak mindnyájunk által várva várt visszaállításán. Vezéreink voltak ők és példányképeink a hazaszeretetésben!

Az 1872. évvel telt le két százada annak, hogy az erdélyi örmények ősei I. Apafy Mihály fejedelem által a folytonos háborúk és belvillongások következtében aláhanyatlott kereskedelem élénkítése céljából e hon földjére telepítettek. E történeti esemény kétszázados évfordulójának közeledtével Simay, mint polgármester, azon kegyeletes indítványt tevő, hogy az itt boldog hazát nyert örmény nép betelepülésének jubileumát a város egy országos jelentőségű emlékünneppel üljék meg. A szép terv el is fogadtatott s részleteinek megállapítása végett egy külön bizottság küldetett ki a városi képviselőtestület által. A bizottsági értekezleten maga Lukácsi is megjelent s nagy örömét fejezte ki az ünnepély terve fölött. Ha nem csalódnunk már bizonyos pontozatokra nézve előleges megállapodás is jött létre a bizottsági megbeszélés folytán; de mindamellett is az ünnepély eszméje a kétszázad évfordulóján nem valósulhatott meg. Vajjon nem volna-e lehetséges még e jubileum tervét, habár kissé elkésve is, fölújítani, — alkalmas módon egybekötve azt az újonnan épült Lukácsy-kápolna fölszentelési ünnepélyével?...

Mennyire szíven hordta Simay mindig, mint országgyűlési képviselő választókerületének jogos érdekeit, abból is kitűnik, a mit Baja város elhunyt képviselője: Tóth Kálmán mondott róla. A boldogult költő-képviselő, kiről azt tartották, hogy ha lehetne, a királyi palotát is áttétette volna Bajára, egy alkalommal, midőn Simay éppen valamely városi ügy előmozdítása érdekében fáradozott, — mint illetékes forrásból tudom, — így szólott hozzá: »Barátom, neked még életedben szobrot állít Szamosújvár!«...

A városi főispáni állásoknak közbejött szervezésekor Simay öt törvényhatósági joggal felruházott városnak, névszerint: Kolozsvár, Szamosújvár, Zilah, Kolozs és Szék városának főispánjává volt a kormány által kiszemelve, úgy hogy az akkori belügyminiszter e főispáni kerületet magán körben már előre elnevezte Simay-grófságnak; ő azonban ezen neki szánt méltóságtól szerényen visszavonult, s a hajlamainak inkább megfelelő elnöki állást fogadta el, melybe az 1871 év végén történt általános bírósági szervezés alkalmával tényleg belépett.

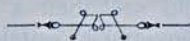
Törvényszéki elnöki székében a pártatlan igazságszeretet mellett alapos képzettség, önfeláldozó munkásság és tapintatos vezetés által — bátran kimondhatjuk — az egész magyar bírói karnak díszére vált; miként ezt róla a marosvásárhelyi kir. ítélő-tábla volt elnöke báró Apor Károly is nyíltan elismerte.

Simay Gergely azon legelső sorában foglal helyet, kik a haza szolgálatában szerzett valódi érdemeik elismerésül Ő Felsége, mint újonnan megkoronázott magyar király által mindjárt az 1867-iki koronázási ünnepélyek alkalmával lettek legkegyelmesebben kitüntetve. Nálánál régiebb királyi tanácsos nincsen az Ő Felsége alkotmányos uralkodása idejéből kitüntetettek sorában!

Mióta, évekkal ezelőtt törvényszéki elnöki állásából, egy közérdekben eltöltött és honfiúi áldozatokkal megpecsételt közpálya után nyugalomba vonult, s utóbb az 1877—78-ik évi ülés-szak alatt újból és pedig most már mint hetedikször megválasztott képviselője választókerületének, képviselte a nemzet tanácsában szülővárosát, — — — egész érdeklődése- és tevékenységével a törvényhatósági ügyek, Szamosújvár önkormányzati és kulturalis érdekei, — s nevezetesen 1879-ben az örmény kath. egyházmegye főgondnokává lett megválasztatása óta, első sorban az egyház- és iskolaügyi administratio felé fordult; teljes megnyugvással engedve át a politikai küzdőtér jeles vejének s a parlamentben méltó utódjának: Dr. Molnár Antalnak, — ki tudvalevőleg az új publicistai nemzedék egyik elsőrangú és legtehetségesebb képviselője.

És most, miután igyekeztünk némi áttekintést nyújtani azon férfiu nyilvános pályájának országosan tisztelt érdemeiről, aki nemes multjához híven ma is a közügyeknek élve, — a legmagasabb királyi kegy s polgártársainak közbecsülése által megkülönböztetett díszje városunknak, — miként fejezhetnők be részünkről méltóbban szerény életrajzi vázlatainkat, mint a magyar-örmény metropolis polgárságának mindkét jelesünk iránt mélyen érzett amaz általános ohajával: *Diu vivant, sero in coelum redeant!*

SZONGOTT KRISTÓF.

Simay Gergely országgyűlési beszéde az erdélyi örmény katholikus egyház ügyében.

(Tartatott a képviselőháznak 1868 évi deczember hó 1-jén Erdély és Magyarország egyesítésének részletes szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyában tartott országos ülésében.)

Tisztelt ház!

Midőn Erdély és Magyarország egyesítésének részletes szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása áll előttünk, engedje meg a tisztelt ház, hogy egy, eredeti hazájában — fényes történelmi multtal bíró nemzetnek 1672-ben első Apafi Mihály korszaka alatt Erdélyben betelepedett részére habár csak egy pár perczre is — hívhassam fel a tisztelt ház becses figyelmét. Az örmény nép az, melyről szólani akarok.

Noha nem épen érdektelen ismerni e nemzetnek ősi honában iselt dolgait, történelmi nagyságát és azt, hogy ez volt az első a föld minden népe között, mely a kereszténységet felvéve, előharczosa s védbástyája lett keleten úgy a kereszténységnek, mint a civilisationak; mindazáltal a nemzet e fénykorának ismertetése a történelemnek léven hivatása, ezen irányban minden részletes kitérést mellőzve, csakis az új korra szorítkozom és szólok

egyedül a nemzetnek Erdélybe telepedett részéről. Még egy pár év, t. ház s két százada telik be, hogy a nemzet fiai e hazában letelepülvén, részesei lettek a magyar nemzet vendégszeretetének. Az alkotmányos szabadság érzületét, mely e nemzetnek már ősi honában egyik kiválóbb jellemvonását képezte, Erdélybe települt fiai is, mint szent ereklyét magukkal hozván, emez érzelmekhez mind e mai napig hívek maradtak, elanynyira, hogy itteni lakásuk ezen két százada alatt egyetlen egy időpontot sem lehet felmutatni, melyért pirulniok kellene (Éljenzés) s mely az élvezett lovagias vendégszeretethez méltó ne lenne. Különösen, tisztelt ház, Erdély történelmének két legkiválóbb korszakában, 1848- és 1863-ban, midőn a separatisticus törekvések tetőpontjára hágtak, tüntették ki az örmények leginkább hazafias magoktartását (Éljenzés). Sem kényszer, tisztelt ház, sem csábító ígéretek nem voltak képesek leszorítani ezen elemet az igazság és jog teréről. Mozgásba volt hozva minden eszköz, de mind hiába, az igazsághoz való vallásos ragaszkodást és az alkotmányos szabadságnak magokkal hozott érzelmeit semmi sem volt képes megintgatni. Sőt ellenkezőleg, a megpróbáltatásnak ezen nehéz napjaiban is a legnagyobb kitartással és teljes resignatioval küzdöttek az elnyomott jog és törvényesség mellett, s mint igaz testvérekhez illett, a magyar alkotmány helyreállításának harczában lankadni soha sem tudtak.

Távol van tőlem, hogy mindezeket érdemül kívánnám tekintetni; ez csak hazafias kötelességek teljesítése, szerintem pedig az érdem ott kezdődik, hol a teljesített kötelességek végződnek. Napjainkban t. ház, s főleg az általam jelzett két válságos korszak alatt, a hazafias kötelességek lelkes teljesítése is, nem volt épen minden oldalról oly közönséges és mindennapi, hogy ily jelenségtől minden elismerést megtagadni lehetne, annál kevésbbé lehet az országnak egy bizonyos népe ily előzmények után mellőztesnek kitéve.

Még élénk emlékében van a t. háznak a központi tárgyalás alkalmával elvonult nemzetiségi igényeknek zaja, és kérdem: hallott-e a t. ház, mi tőlünk, mint nagyrészben örmény-lakta városokból jött képviselőktől, csak egyet-